

Назарова Ірина,
студентка 53 групи,
ННІ філології та журналістики.
(науковий керівник – професор Кучерук О.А.)

Формування комунікативної компетентності учнів на уроках української мови

Основне завдання шкільної україномовної освіти – формування комунікативної компетентності зростаючої мовної особистості. Аналіз наукових джерел, присвячених проблемі комунікативного розвитку учнів у процесі навчання української мови (праці Ж. Горіної, О. Горошкіної, С. Карамана, Л. Мацько, М. Пентилюк та ін.), свідчить про важливість дослідження цієї проблеми для розвитку сучасної теорії і практики мовної освіти. **Мета** цієї публікації – розглянути деякі аспекти розв’язання проблеми формування комунікативної компетентності учнів на уроках української мови.

Комунікативна компетентність носія мови є необхідною умовою його ефективного спілкування. Спілкування виконує різні функції: регулювання спільної діяльності, пізнання, формування свідомості людини, самовизначення особистості та інші. Кожна з цих функцій реалізується в різних актах спілкування, але в основі кожного акту лежить текст, тому першоджерелом спілкування є продукування висловлювань, що вимагає ґрунтовних знань [1, с. 60-62]. Основа цих знань та відповідних умінь і навичок закладається в школі і є головною умовою формування комунікативної компетентності мовної особистості школяра, як це передбачено Державним стандартом базової й повної загальної середньої освіти.

Цілком слушно О. Кучерук стверджує, що методологічну основу формування комунікативної компетентності становить ідея комунікативно-ситуативної діяльності. Процесуальні мовленнєві акти як одиниці комунікації породжуються ситуаціями й відбуваються між двома чи більше особами для досягнення цілей мовця [3, с.186]. Водночас на уроках української мови необхідно дотримуватися функціонально-комунікативного принципу, який передбачає оволодіння мовою

як засобом спілкування й формування складників комунікативної компетентності. Розуміння учнями структурно-сміслових ознак речення як найменшої комунікативної одиниці має стати підосною усвідомленого відбору мовних одиниць для досягнення мети спілкування. Опанування учнями системи мовних понять збагачує їхній лінгвокогнітивний досвід і сприяє вдосконаленню діалогічного й монологічного мовлення. Спостереження над функціонуванням синтаксичних одиниць у текстах різних стилів та жанрів мовлення має бути спрямоване на гармонійний розвиток умінь і навичок учнів у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Відповідно активне використання в навчальному процесі рецетивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності, моделювання комунікативних ситуацій, залучення школярів до мовленнєвої практики сприятиме засвоєнню й виробленню мовленнєво-комунікативних умінь, передбачених програмою.

У структурі сформованої комунікативної компетентності важливими є такі складники: уміння ставити запитання, висловлюючи подив, сумнів, уточнення, здогад, передбачення; уміння констатувати, виражаючи погодження, підтвердження, судження, обіцянку; уміння заперечувати, висловлюючи відмову, непогодження; уміння спонукати до дії, висловлюючи прохання, запрошення, наказ, побажання тощо. З дидактичного погляду потрібно враховувати основні комунікативні ознаки мовлення: правильність, чистоту, точність, логічність, виразність, образність, доступність, дієвість, доцільність. Зазначені характеристики можна розглядати як інтерпретацію типів мовленнєво-комунікативних умінь, яка ґрунтується на змістовому, композиційному й функціональному аспектах мовлення. Мовленнєво-комунікативні вміння становлять необхідну умову для ефективного здійснення мовленнєвої діяльності в умовах міжособистісної взаємодії, тобто в різних ситуаціях спілкування: з різною метою, з різними співрозмовниками (знайомими, незнайомими; за віком: старшими, молодшими; за соціальною роллю: хтось із рідних, учитель, однокласник, друг і т.д.). Основою мовленнєво-комунікативних умінь є частково мовленнєві вміння (звуковимовні, орфоепічні, лексичні, граматичні) та

загальномовленнєві (уміння слухати-розуміти, говорити, читати, писати).

Підготувати комунікативно компетентну особистість неможливо за допомогою традиційної технології, заснованої на зовнішній мотивації діяльності учнів, на примусі. У сучасній технології потрібно зважати на внутрішні особистісні чинники мотивації учнів, на природні потреби саморозвитку, на прагнення до самовираження, самоствердження, самовизначення й самоврядування [2, с.383]. У змісті і структурі комунікативно орієнтованої технології навчання мови мають домінувати комунікативні методи.

Отже, комунікативно-мовленнєвий аспект набуває особливого значення у процесі україномовної освіти школярів та полягає у формуванні різних складників комунікативної компетентності, які сприяють розвитку здатності міжособистісного спілкування засобами мови. Структурно-змістову основу такої компетентності становлять: мовно-мовленнєві знання, уміння; коло соціокультурних питань, у яких учень повинен бути обізнаний; ціннісні орієнтації; відповідальне ставлення до власної комунікативної поведінки; персональний когнітивно-діяльнісний досвід, необхідний для успішного спілкування.

Використана література:

1. Бадер В. Розвиток зв'язного мовлення школярів / В. Бадер // Рідна школа. – 1999. – № 11. – С. 60-62.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні / Н. Ю. Бутенко– К. : КНЕУ, 2004. – 383 с.
3. Кучерук О. А. Лінгводидактичні засади формування комунікативної компетентності учнів основної школи / О. А. Кучерук // Вісник Прикарпатського університету. – 2013. – Випуск XLIX.– С.184-189.